

Nr 207.

Av herr Lindhagen, angående införande av s. k. decisiv folkomröstning.

Det talas och skrives om krisen i det parlamentariska systemet. Vi beklaga oss över demokratins vanskligheter ja till och med över besvikelserna på demokratin. Det ropas efter en stark regeringsmakt, vilket ju i själva verket är ett instämmande till hälften i fascismens och bolsjevismens krav på diktatur. Dylika omgestaltningar förväntas ske genom mekaniska anstalter eller det rena våldet. Parlamentarismens idé, som uppbyggdes på individernas självständiga viljande och handlande, sopas bort, och folket äventyrar att mer eller mindre förvandlas till brickor i de mäktiges spel.

*Maskinernas
och aktiernas
landvinningar.*

Vi leva med andra ord i mekaniseringen. Vi nödgas finna oss i detta förhållande, som nu obönhörligt måste genomlidas, till dess det löpt ut sin bana. Liberalismen född ur upplysningstidevarvets mänskliga idéer har fyllt sitt värv och befriat oss från varjehandas yttre förtryck. Nu begynner den lika maktpåliggande, kanske ännu svårare, uppgiften att skänka dessa formellt befriade individer tillbörliga reella förmåner och till sist herraväldet över sig själva.

Det gäller således att uppkasta nödskansar mot maskinernas och aktiernas springflod, som kastar ut folket på landsvägarna och gatorna. Individerna betyda ofta ej mycket, arbetslöshet och kriser blomstra och nöden klappar på dörren till boningarna. Bakom dessa strömningar ruvar världsproblemet.

Det är sålunda en tålmodets statskonst, som tager vid. Främst uppfordrar den oss då att betrakta det lilla såsom stort. Ty »vad i haven gjort en av dessa minsta av mina små», det är en stor sak för denne. Man skulle kunna förenkla denna situation så, att parlamentarismen nu bör bemöda sig att skänka folket något mera än en av deras styrelser dirigerad valrätt. Den bör inledas bland annat med rätt för medborgarne att få någon gång rösta utan direktiv även i sak efter egen övertygelse.

Dessa maskinernas och aktiernas landvinningar ha exempelvis närmare belysts i motionen 1931 inom första kammaren (nr 206) med anledning av regeringens proposition om revision om lagen om arbetarskydd. Likaså i interpellationen den 28 jan. 1931 i första kammaren om ett värn för även lantbefolkningen i en lagstiftning och i en ämbetsmannakår, som slå vakt om folkets rätt till jorden, om lagarna och om utkomstmöjligheterna ur jorden.

Därmed äro vi inne på en viktig sida av maskinkulturens omstörtande av mänskligetsvärdena genom att ytterligare befrämja stadskulturens envælde på bekostnad av landsbygdskulturen.

*Landsbygdskulturens
undanskjutande
genom stadskulturen.*

I samma mån som teknik och form alltmer genomsyrar stadskulturen, nedsjunker också landsbygdskulturen i vanmakt inför de förras envælde. Detta är tillika en av de verkande krafterna i tiden för undergrävande av den allmänt mänskliga och individuella demokratin. Det har funnits tidsåldrar då landsbygdens ideal behärskade samhället. Ännu i början av detta sekel var även dess representation i den svenska riksdagen så stark, att den i förbund med städernas så kallade radikaler satte jordfrågan i högsätet och bland annat uppbyggde norrlandslagstiftningens förskansningar mot den industriella springfloden.

Många framställningar väcktes på den tiden från olika håll i representationen för att ytterligare trygga åt landsbygden dess behöriga plats i samhället. En sådan framställning av år 1907 i andra kammaren (motion nr 161) påkallade dels undersökning och statistik om lantarbetarnes (småbönders, torpare, statarer, drängars och pigors, backstugusittares och s. k. inhysingars m. fl.) levnadsförhållanden och dels lokala representationer för jordbruket genom jordbrukskommissioner för länen och jordbrukskommittéer för socknarna. Denna motion ledde till en riksdagsskrivelse och den i sin ordning allenast till statistik. I motiven till denna framställning erinrades om »en stor försummelse och en stor uppgift i vårt samhällsliv». Därom yttrades i motionen bland annat följande:

»I stadssamhällena samlar sig av naturliga skäl landets intellektuella liv såsom i brännpunkter. All högre undervisning utgår gemenligen därifrån. Vad man kallar styrelser, verk och inrättningar hava där sitt säte. Den tredje statsmakten eller tidningspressen har liksom alla tryckerier intill sistone av grundlagen rent av varit förvisad dit. Inför industrialismen och dess många gripande problem står man där närmast ansikte mot ansikte. Människorna bo nära varandra samt kunna lätt stödja varandra och träffas för överläggningar och beslut. Den politiska agitationen, filantropien, föreningsväsendet och det ekonomiska livet i sina mångfaldiga yttringar hava därför i städerna sina huvudsakliga säten.

Mellan dessa brännpunkter ligger nu den stora okända landsbygden såsom en oupptäckt och förbisedd utmark för de flesta stadsbor.

Visserligen är från skolan inplantad även hos stadsbon en stor vördnad för det historiska begrepp, som kallas 'den svenska allmogen'. Och detta med rätta. Ty det var denna allmoge, som blödde i de stora krigen, och det var den, som sparade och svalt ihop de stora utlagorna.

Nu är det dock andra tider. De krigiska äreminnena blekna bort och bekymren för livets nödortfä taga i stället plats i högsätena. Den befolkning, som odlar jorden, är ett nutidssläkte, vars uppgift i samhället måste mätas med helt andra mått än, som skedde i de gamla goda tiderna. Hur jordbrukets ekonomi skall tillgodoses och vilka anspråk dess idkare kunna ställa på livet och framtiden, det är för närvarande landsbygdens problem.

Inför detta problem står dock den härskande stadskulturen ännu i det stora hela främmande. Den ser ensidigt på det, som ligger den närmast för ögonen.

Att på landet bo en del människor, som producera matvaror, vilka sedan genom mellanhänder säljas dyrt till stadsbon, det vet man, men just icke så mycket mera heller. Myndigheterna och enskilde intresserade ägna visserligen förenämnda spörsmål en växande uppmärksamhet, det är sant. Men någon stor politisk fråga i första ledet ha landsbygdens och jordarbetarnes förhållanden ännu icke blivit.

Och dock ligga ute på landsbygden källflödena till all kultur, den andliga såväl som den materiella. Ur naturens barm, rik och givande, flyter allt liv. Alla friska, stormande segersälla tankar födas ur umgänget med naturen i dess mångfald av drömliv och sund verklighet. Och vad som växer på marken utgör den främsta ekonomiska betingelsen för all mänsklig tillvaro. Jordbruket är det enda näringsfång, som kan vid behov ensamt för sig avkasta kläder, föda, hus och hem eller med andra ord allt, vad till livets nödtorft oundgängligen hör.

Men arbetet i jorden är tungt, ja kanske det tyngsta. Detta ej blott därför, att det kräver stora kroppsansträngningar, utan även därför, att mödans lön kommer sen samt är ojäm och knapp, och därför, att arbetaren står alltför ensam och övergiven till sig själv. Det är då icke underligt, att handen ofta ligger tung och håglös på spade och plog, att upplysning och företagsamhet saknas i brist på väckelser och att tillvaron därigenom blir fattig och slitsam långt mer än den behövde vara.

Att stora och rika möjligheter ligga slumrande i jorden är dock alldeles visst. Man träffar ofta här och var i bygderna exempel på huru personer utan yttre hjälpmedel allenast genom företagsamhet, ordningssinne och praktisk blick kunnat ur karga stenbackar skapa verkliga lustgårdar och därav nått en god bärgning. Men detta kommer alltid att under nuvarande omständigheter vara ett fåtal undantagsmänniskor förbehållet. Den stora mängden av jordarbetare måste, liksom på andra områden, fattas av en ny tidsströmning, som rycker dem med sig på en gång och samfällt.»

Sedan har den allmänna rösträtten kommit. Den har icke ökat lantbruksbefolkningens inflytande utan snarare ytterligare minskat detsamma. Så gott som inga representanter för arrendatorer, torpare, lantarbetare, skogs- och flottningsarbetare hava plats i riksförsamlingen. Deras livsintressen skall föras av andra samhällsklasser, vilka antingen hava motsatta intressen eller också står mer eller mindre främmande för den rena landsbygdens dominerande jordproblem. De radikala norrländska småbönderna, som vid sekelskiftet helt behärskade Norrlands- och Dalabänkarna i andra kammaren, finnas icke heller mer i samma kompakta utsträckning som förut.

De industriella ledande inlagen i arbetarpartierna ha goda avsikter men stå dock ofta främmande för landsbygdens problem och ha tillräckligt sysslande med sina egna bekymmer. De kunna icke heller undgå att taga hänsyn till gemensamma ekonomiska intressen mellan ett industriföretags arbetare och arbetsgivare i den ruinerande världskonkurrensen. Den s. k. mondismen gör

tillfälliga landvinningar här och var. Det ser således fortfarande någorlunda mörkt ut för den gamla drömmen om sammangående såsom ett folk mellan industriens och jordfolkets betungade släkten. En gång måste det ske, och därför kommer det också att ske.

En tidsströmning får tagas med saktmod. Samlingstankarna nedifrån byggas på de obefordrades och meddellösas möjligheter till självständig och frimodig talan med inflytande i egna angelägenheter. Att giva näring åt sådana möjligheter, så att de ej dö ut inför obönhörliga öden, är således även i det lilla ett bidrag som ej bör kastas bort. Understundom komma brev till mig med sådana tankar från dem, som vederbör. Det kan vara nyttigt för oss, som sitta vid makten, att lyssna till dylika stämmor från jordfolket. Jag skall återgiva två sådana som nyligen kommit mig tillhanda.

En socialdemokratisk veteran och småbonde från Ångermanland skriver bland annat:

»Det är klen för många nu i Stornorrland. Arbetslösheten kastar sin skugga över det Nordströmska eldoradot. Jag har tre stora starka söner, som jämte mig nu i månadtal saknat varje av sedvanliga förtjänstillfällen. — — —

A propos Stornorrland har jag försökt på flera håll att få underkasta den Nordströmska höga visan till norrlandsbolagens lov en kritik och höja en norrländsk protest. — — —

Men om det berott på en bristfällig framställningskonst eller något annat vet jag ju icke, ogörligt har det emellertid varit att få plats därför i de tidningar, där jag försökt. — — —

Men jag tror nästan att man inom industriarbetarkretsar och dem närstående i viss mån låtit sig imponeras av Ludvig Nordströms ogenerade gåpående, och där är för övrigt ligkiltigheten för bondeklassens utrotande så pass stor, att bara man där kan antaga att det kan leda till något utökande av egna chanser, så ser man därpå med en viss förståelse. Nu gäller det emellertid deras eget skinn. Bolagssammanslagningarna till koncerner med indragningar och permitteringar massviss jämte allsköns manipulationer från arbetsgivarehåll äro nog så pass hotfulla företeelser, att mången — som förut trott sig böra 'leva' och hålla med bolagsmakten — nu synes betänksamt ta sin Mats ur skolan och justera om sin uppfattning. — — —

All vunnen rösträtt o. s. v. till trots glida vi snabbt utför mot avgrunden. — —

A propos bolag, så ser jag att Lindman lagt fram en förslagen bolagsmotion igen. Den om tilldelning av statsanslag även åt aktiebolag för skogskultivering. Och, som vanligt, skjutande de arbetslösa norrlänningarna framför sig, som täckmantel för sina egennyttiga syften. Där skall ni parera. Skäl: bolagen hava nu insett det ofrånkomliga uti skogsvårdande åtgärder och äro sålunda helt enkelt av sina intressen tvingade att bedriva sin kulturgärning. Men det smakar illa att vara tvungen att bekosta något annat än rovdrift. Alltså, lassa på det gamla öket Svea, hon är just lämplig att draga detta nya tillägg på lasset. De uti Kreugerkoncernen investerade amerikanska penningeinstituten skola säkerligen le ett brett leende, när de få den svenska riksdagen att anslå medel till förbättrande av deras härvarande besittningar. Nej, det får ej ske. Vi hava i alla fall ännu kvar i bonde- och annan enskild ägo över 40 % av våra skogar och dessutom Rikets skogar, så nog finns det plats för våra arbetslösa på dessa utan

att vi behöva placera dem på Rockefeller's, Pierpont Morgans et consortes marker. Och märk väl, det är just för de små enskilda skogsägarnes räkning det är allra nödvändigast att erhålla statsanslag till en kultivering, som annars aldrig blir av.»

Det andra begrundandet, berörande en annan sida av saken, har avlåtits av en småbrukare i Östergötland. Däri framhålles bland annat följande:

»Då jag i hög grad är politiskt intresserad får Ni förlåta mig om jag i detta sammanhang även säger min tanke om vissa förhållanden i det politiska och samhällsliga livet. Jag har bl. a. funderat över den brist på följdriktighet mellan lära och liv som i allmänhet existerar hos de enskilda politikerna inom alla partier, i likhet med de religiösa agitatorerna inom de olika samfundet som har Gud ihop. Det är inte mycken konsekvens och rättvisa mellan det talet att jordbruksyrket är det viktigaste, är det mest elementära av alla yrken, och det faktum att det är sämst betalt, då man på samma gång anser det som en förutsättning för ernående av kompetenta befattningshavare i andra yrken, särskilt inom tjänste- och ämbetsmannakåren, att lönen skall ligga i överkant d. v. s. vara över medelinkomstnivån.

Jag kan inte förstå varför vi jordfolk håller så styvt på äganderätten, (vilket vi förresten kanske inte gör, vi som tiger, det är nog bara hos de få som pratar, som 'kärleken till torvan' utmynnar i fordran på äganderätt). En småbrukare som skuldfritt äger en gård i ett saluvärde av 15- à 20,000 kr. skulle få fördubblade inkomster om han helt enkelt skänkte sin gård och yttre lösöre till staten, och se'n bleve statare under staten, men naturligtvis med högst 8 timmars arbetsdag och minst lön som en folkskollärare. Istället för att indela landet i så många dyrorter, och därefter betala löner och gå och ge avdrag på inkomsten vid beskattningen, varvid i båda fallen den rena landsbygden blir förbigången, vore det en mera behaglig gärning att företaga en inkomstutjämning särskilt då, och i första hand mellan stadsbefolkningen och landsbygdens dito. Varför är det dyrare att leva i staden? För att stadsborna får köpa mer genom mellanhänder? Ingalunda. I den mån landsbygdsbefolkningen har råd måste de också gynna mellanhänderna. Nej, att det är dyrare i staden att leva beror givetvis på att alla därstädes ifrån den lägsta till den högsta inkomsttagaren betingar sig högre pris för sitt arbete, eller rättare arbetstid, än vad vi göra på landsbygden. På det sättet har stadsbon råd att köpa sig bekvämlighet, lyx och dyrbara nöjen, med få ord sagt, ha råd med en levnadsstandard, som vi på landsbygden ej ens tillnärmelsevis, i allmänhet ha inkomst att uppehålla.

Det finns en hel del som tro att en kapitalkonfiskation vore medlet till ekonomisk utjämning mellan klasserna. Kanske det delvis hjälpts, men grundligt genomförd är den principiellt och förresten även sakligt oriktig. Det ginge så att hos en 'stor' inkomsttagare som ej sparat vore ingenting att hämta, men hos en 'liten' som genom sträng sparsamhet skapat sig ett kapital skulle konfiskationens gamar fara fram. I övrigt ger sig resultatet självt.

Nej, varför inte utjämna inkomsterna? — — —

Man talar om att det 'lönar sig', och det 'lönar sig inte'. Men jag vill fråga varför det inte lönar sig lika bra att hugga 4 m³ ved som att arbeta 8 timmar på ett hus i Sthlm. Jo, för att inkomstkapitalet finns i staden. Varför skall normen, lönande och icke lönande, gå efter nuvarande linjer? Jo därför att stadsbefolkningen anger tonen och typen. Och ändå är städernas och sambälernas rikedomar absolut beroende av och emanerande från landsbygdens större och

mindre resurser. Har landet rika naturtillgångar bli också städerna rika och stora, är landet kargare bli också städerna och dess inkomster av mindre omfattning. Då är det emellertid underligt, att landsbygdsbefolkningen i ett på naturtillgångar rikt land ej ha åtminstone lika hög levnadsstandard, som befolkningen i städerna då ju de förstnämnda ha närmast till 'köttgrytorna'.»

Den parlamentariska mentalitetens nedgång, exemplifierat från interparlamentariska unionens konferens i London år 1930.

Demokratiens och parlamentarismens byråkratisering och militarisering är en uppenbarligen psykisk företeelse. Det är en naturlig följd av maskinkulturen, dess organiserande av ekonomiska katastrofer, världskrig och andra massolyckor i stor skala vid sidan av de eminenta och i mycket befruktande tekniska framstegen. Kontrollen utifrån från maktinnehavare — stora och små — uttunnas. Vi begagna oss därför alla tämligen undantagslöst av våra privilegier för att ligga över, i samma mån, som det inre självansvaret gent emot demokratiens idé försvagas med den yttre kontrollens bortfallande.

Även här möter således en mäktig uppfordran till att rycka individerna ur allt för mycken maskinell förtrollning. Även här kan endast tålmodet uträtta något. Man får börja fjätvis. Ett första fjät bland andra är att bereda valfolket tillfälle att i frågor, som för de menige betyda mycket, låta dem fritt rösta direkt för en sak för dess egen skull.

Parlamenten överlåta fortfarande åt regeringarna att tämligen enväldigt syssla med utrikespolitiken. Emellertid ha parlamenten i stället för att själva lika intresserat som regeringarna överväga de mellanfolkliga problemen överlåtit sitt generella intresse åt en privat sammanslutning kallad Interparlamentariska unionen. Denna upptog vid sitt möte i Washington år 1926 på sin dagordning »krisen i det parlamentariska systemet». Däri låg således ett erkännande, att en sådan kris förelåg. Generalsekretariatet inledde också sina rapporter vid de tiderna, med betonande en gång, att unionen enligt sitt väsen »står öppen för varje nyans av politiska meningsyttringar» och en annan gång att »blott genom fullständig uppriktighet kan unionens mål bliva befrämjat».

Sådana vackra demokratiska tankar blekna lätt bort i praktiken. Var och en är hänvisad till sin erfarenhet, och mina upplevelser inom unionen har lärt mig, att *denna målsman för den samlade parlamentarismen* mer än någon annan kanske känner sig åtminstone i sitt tämligen enarådande presidium obehagligt berörd av politiska nyanser och uppriktighet. Presidiet gör ofta vad det kan för att hindra diskussioner och beslut om frågor i tiden, vilka kunna inom unionen frammana stora motsättningar, som brottas på djupen i samtiden. Det kan möjligen i viss mån bero på, att man anser unionens sammanhållning eljest äventyras.

Unionens senaste konferens sommaren 1930 i London blev en mätsticka på, hur mekaniseringen sänder sin böljegang in över demokratiens bålverk, utplånar de meniges parlamentariska rättigheter och lägger ett självtaget envælde hos presidierna utan att menigheten reagerar däremot.

På programmet stod ingenting mindre än »det parlamentariska systemets nuvarande evolution», unionens slutspurt i den av unionen år 1925 upptagna frågan om »krisen i det parlamentariska systemet». I denna fråga hade jag till Londonkonferensen väckt följande motion:

»Vid unionens konferens 1925 i Washington stod på dagordningen frågan om krisen i det parlamentariska systemet. Efter ämnets hänskjutande till grupperna står nu på vår dagordning unionens slutliga ställningstagande till denna viktiga angelägenhet.

Den föreslagna resolutionen betonar med rätta parlamentarismens vanskliga uppgifter. I den väl och kraftigt avfattade ingressen instämmer jag till alla delar. Men i resolutionen saknas i dag ordet »kris», vilket fortfarande är det rätta ordet. Resolutionen begär blott ett fullkommande av de parlamentariska inrättningarna. Den förordar för ändamålet: statsmakternas oavhängighet av ekonomiska sammanslutningar, decentralisering till kommunerna, undervisning i folkskolorna, kontroll på pressen och förbättringar i parlamentens tekniska organisation.

Gärna skall medgivas, att åtskilligt kan vinnas, genom förbättrade former. Därmed experimentera vi ju oavslåteligen utan avsevärda resultat. Det viktigaste är väl dock, att parlamentarismen börjar med att reformera sitt eget andliga liv. Där ligga rötterna till krisen.

Vi skola ej föreställa oss att fascismens och proletarietets diktaturer ha uppstått utanför oss. De äro barn födda i löndom av våra egna ofullkomligheter.

Ej heller komma vi undan våra inre förpliktelser genom att skylla på pressen. Den är också ett barn av vår tid och efterliknar den officiella statskonstens metoder.

Allra minst lyckas vi undfly de gamla sanningarna genom att, såsom parlamenten gärna göra, hänvisa dem till ungdomsskolorna för att den vuxna generationen må lämnas ifred. Det är en psykologisk, barnlig kompromisstaktik. Exemplet makt kan endast utövas av erfarenheten. Såsom de äldre sjunga, kvittra de unga. Även de nuvarande parlamentariska svårigheterna äro ett utflöde av vår tidsinställning.

Liberalismens stolta uppgift var att skänka de förtryckta yttre frihet. Nu gäller det materiellt, mat, kläder och bostäder samt själslig inre frihet eller självansvar åt alla. Med andra ord samling till ett folk.

Denna kamp sönderriver parlamentarismen genom sina partisplittringar. Den grumlar i vår tid människokärleken och sanningen. Den räcker diktaturer åt partiledare och andra auktoriteter. Den nedslår individualiteten och omvandlar de menige till redskap. Den jagar bort de gamla sanningarna med magra kompromisser och feta ministärbildningar. Den stympar realiteterna. Den skymmer solen och viltnar vägarna för folken.

Detta är krisen i det parlamentariska systemet. Den löses genom evolutionen, som dock kan påskyndas. De många små tysta krafterna lägga sten till sten i resandet av kulturen. De gömdas, glömdas och oberömdas nitälskan i det lilla kommer i tidernas längd med ett tillräckligare andligt innehåll.

Jag hemställer sålunda att konferensen ville till resolutionens fem specialteser besluta följande amendement:

'6. Framför allt: parlamentarismens reformering av sitt eget andliga liv eller med andra ord vidgandet av synvidderna, vakthållningen kring människans

väsande mot individens nedsjunkande till redskap, de gamla sanningarnes upphöjelse över kompromisserna och ministärkriserna, samlingen till ett folk istället för partisplittringarne'»

Generalsekretariatet blev nästan utom sig över att ett sådant förslag kunde framställas. Proposition kunde svårligen framställas på detsamma. Inför ett så stort bekymmer ve knade jag och lovade att intaga tillägget allenast i motiveringen utan yrkande. Sekretariatet blev särdeles tacksamt.

När sedermera konferensen avslutades med ett tal av engelske statsministern Mac Donald, snuddade han just vid parlamentarismens andliga förnyelse. I vackra tal går det för sig men ej i den parlamentariska praktiken.

Men än mer. Konferensen inleddes med den sedvanliga generaldebatten. I denna tillät jag mig åtskilliga erinringar om världsproblemet samt slutade med följande nu speciellt aktuella yrkanden, nämligen att unionen ville uttala sig för:

1) att *nationalstridernas* undanröjande föresätter bl. a. övervägande av nationaliteternas rätt i alla världsdelar;

2) att fredssluten vid de *ekonomiska striderna* mellan staterna och inom staterna lika väl som i de militära måste på ett mera vägledande sätt än hitintills ingå i de mellanfolkliga fredsaktionerna; och

3) att *språkstriderna* omsider även måtte väcka även officiell omtanke samt betvingas genom antagande på den internationella överenskommelsens väg av ett världsspråk, som är neutralt, logiskt byggt och för alla överkomligt.

Förr hade yrkanden i samband med generaldebatten efter dess avslutande ställts under proposition. Nu upphävde presidiet utan att tillfråga församlingen egenmäktigt denna praxis under förklarande, att proposition på sådana yrkanden ej kunde ifrågakomma. Det var lönlöst att inom församlingen söka resa opposition. Därför resignerade motionären även på denna punkt.

Emellertid gav konferensen en ytterligare vägledande erfarenhet. Utöver de två förenämnda inläggen hade jag anledning att yttra mig även om två andra punkter på dagordningen, den ena om »Pariser (Kellogg) paktens konsekvenser» och den andra om »de nationella minoriteternas problem».

I det förra ämnet utmynnade min hemställan i att konferensen ville antaga följande amendement till resolutionsförslaget:

»(D) *Pariserpaktens reella konsekvenser*. Konferensen vill redan nu uttala, att såsom Pariserpaktens reella konsekvenser måste främst beaktas:

1) Den allmänna och fullständiga avrustningen med bibehållande allenast av en ordningsmakt;

2) denna avrustnings möjliggörande genom avslöjande av krigens och rustningarnas reella orsaker;

3) detta senare bemödandes inledande med en allmän revision av folkförbundets akt eller idéprogram med angivande av de väsentligaste reella riktlinjerna för skapande av en enad mänsklighet;

4) omedelbar partiell anslutning till den fullständiga i Europas hjärta redan

genomförda avrustningen även från andra stater, vilka av sina mellanhavanden redan nu äro därtill oförhindrade.»

I minoritetsfrågan hemställdes av mig, att konferensen ville besluta följande två tillägg till den ifrågasatta resolutionen:

»IV. Konferensen ifrågasätter vidare, om ej efter Pariserpaktens antagande tiden nu vore inne för övertvägande jämväl av en revision av fredsfördragens på ras en eller annan punkt i förhastande antagna gränser.

V. Konferensen vill tillika framhålla, att det befogade värnandet av de europeiska nationella minoriteternas rätt måste i världsfredens intresse kompletteras med ett övertvägande även av de utomeuropeiska majoriteternas rätt.»

När jag vid konferensens början anmälde mig som talare vid de ovan nämnda fyra tillfällena, förklarade generalsekretariatet, att jag icke kunde erhålla ordet mer än i generaldebatten. I övrigt måste han vägra mig ordet, ty det blev för mycket, om en person yttrade sig så många gånger. Detta var en ny företeelse i unionens praktik. En sådan vägran hade aldrig förekommit tidigare. Jag invände att denna fråga ej kan avgöras av sekretariatet. Därtill genmälde, att presidenten kunde träffa ett sådant avgörande. Med mitt åkallande av de parlamentariska rättigheterna och förmaningar från två svenska kamrater slog sekretariatet slutligen till reträtt. Anförandena fingo hållas i vanlig ordning utan sensationer, efterföljda av enskilda instämmanden i åtskilligt.

Med yrkandena gick det emellertid även i det sista på skruvar. Framställningar i sammanhang med remissdebatten upptogos som sagt icke vidare. Från yrkandet i den parlamentariska frågan avstod motionären av skäl ovan sagts.

Yrkandena under debatten om Pariserpakten väckte betänksamhet, varför motionären hemställde i stället om dess överlämnande till rådet för övertvägande. Presidenten förklarade att detta yrkande självfallet föll under konferensens avgörande och denna biföll också min hemställan att skicka den till rådet, dock för studium, som presidiet, såsom jag vill minnas, formulerade saken. Därmed var, såsom erfarenheter visat, frågan avförd från unionens dagordning.

De två yrkandena i minoritetsfrågan förekommo till avgörande vid konferensens själva avslutning, medan Mac Donald satt och väntade på att få hålla sitt avskedstal. Det var påtagligt att särskilt i första yrkandet berörts ett särdeles brännande ämne. Tyskarna förklarade genom en talesman, att de beslutat nedlägga sina röster. Rumänska gruppen yrkade avslag. Det var påtagligt, att särskilda propositioner på de båda yrkandenas vitt skilda innehåll icke kunde i denna parlamentariska miljö emotses. Jag skyndade mig därför hemställa, att de två tilläggsyrkandena mätte, såsom skett i ett föregående fall, av konferensen hänskjutas till rådets övertvägande. Det hördes på bifallande tillrop att åtskillig stämning låg för ett sådant beslut och jag tror det skulle gått igenom, om det ställts under proposition. Då jag sedan tillade att ett sådant hänskju-

tande visserligen var liktydigt med frågans överlämnande till ett krematorium, hälsades detta med munterhet och några nickade bifallande.

Emellertid fann presidiet nu icke »självfallet», att konferensen skulle besluta om min sista hemställan. Presidiet låtsades icke om densamma. Det upptog endast rumänernas avslagsyrkande på den ursprungliga formuleringen och fann avslagsyrkandet vara bifallet. Motionären försökte få ordet för att påyrka proposition även på sitt slutyrkande, men presidiet hörde ej något.

På detta sätt ogillade konferensen omedvetet även det andra huvudyrkandet, för vilket unionens majoritet vid dess konferens 1928 i Berlin uttalat sympatier.

Detta är således ett exempel, hur inom den högsta instansen för hävdandet av parlamentarismens idéer talet om, att alla politiska nyanser hade fri-talan inom unionen, tar sig ut i tillämpningen. Det går ständigt utför.

Nu erhöilo vi visserligen också upplysning, att de engelska parlamentsmedlemmarna intresserade sig föga för unionens konferens i London.

Yrkanden. De exempel som ovan givits från skilda områden visa, hur trängt ett upplyst folkvälde, byggt på parlamentarism, är av vår tids maskinella väsende. Det synes således som sagt vara nödvändigt att verka för individuell frigörelse från alltför mycket maskinellt tänkande såsom den enda utvägen för en demokratisk och parlamentarisk renaissance. Detta kan nu icke ske annat än genom att börja småningom.

Vad då som sagt närmast erbjuder sig, är enligt utländska författningars föredöme och tidigare svenska uttalanden att upptaga den decisiva folkomröstningen på vår politiska dagordning. Riksdagen 1920 uttalade sig därför, men redan vid riksdagarna 1926 och 1928 hade den tekniska mentaliteten hunnit så långt, att riksdagen ändrade mening. Motionerna i första kammaren år 1926 (nr 37) och år 1928 (nr 252) förkastades av riksdagen. Med återopande av nämnda motioners motiver samt den ovanstående ytterligare belysningen av ämnet hemställer jag såsom en lystring,

att riksdagen ville begära, att Kungl. Maj:t måtte överväga införandet i någon form av verklig eller så kallad decisiv folkomröstning samt framlägga förslag om tillägg till grundlagarna i sådant syfte.

Stockholm den 21 februari 1931.

Carl Lindhagen.

Innehåll: Maskinernas och aktiernas landvinningar.

Landsbygdskulturens undanskjutande genom stadskulturen.

Den parlamentariska mentalitetens nedgång, exemplifierat från interparlamentariska unionens konferens i London år 1930.

Yrkanden.